

یادداشت

گنبدی و رای سرای «وزیر نظام»

سعید مهرپویا - در یکی از یادداشت‌های پیشین به آندره گدار و بناهایش در مشهد اشاره ای شد. گدار افزون بر کار طراحی، فعالیت‌های زیادی در کشف، جمع‌آوری، مستندسازی و مکتوب کردن آثار معماری ایران داشت. او این کارها را با همکاری همسرش، پدا گدار، انجام می‌داد. گدار به جز همسرش، همکاران دیگری هم طی آن سال‌ها داشته است. یکی از آن‌ها، ماری تیز اولنس دوشوتن بود که گدار را در تهران، اصفهان و تخت جمشید همراهی کرد. ماری تیز به عکاسی و فیلم‌سازی علاقه داشت. فیلم او از ایل قشقایی در سال‌های دهه ۳۰، یکی از نخستین فیلم‌ها درباره کوچ‌نشین‌های ایران بود و در جشنواره فیلم ادینبورگ ۱۳۳۳ برنده جایزه اول مستند شد. اوسفری هم به مشهد داشت و عکس‌هایی نیز گرفت که هم‌اکنون در کتابخانه هنرهای زیبای دانشگاه «هاروارد» نگه‌داری می‌شوند. عکس‌های او شامل عکسی از دورنمای مشهد، گنبد طلا، صحن عتیق، مسجد گوهرشاد، مدرسه پریزاد و خواجه ربیع است.

یکی از عکس‌های ماری تیز اولنس دو شوتن، تصویری است از گنبد و گلدسته طلا که از ضلع شرقی و روبه غرب، از فراز سرای «وزیر نظام» گرفته شده است. باتوجه به وجود نقاره خانه قدیم و تاریخ سفر ماری تیز به ایران، زمان تصویر مربوط به نیمه نخست دهه ۳۰ خورشیدی است. در عکس گلدسته جنوبی صحن نو نیز دیده می‌شود. ماری تیز اولنس دو شوتن آخرین بار در سال ۱۳۵۷ به ایران آمد. وی ۱۱ سال بعد درگذشت و فرزندش در سال ۱۳۷۰ تمام آثارش را به موزه سامی هاروارد هدیه کرد.

سرای در صحن جمهوری

سرای «وزیر نظام» یکی از بازارهای مشهد و جزئی از موقوفات میرزا فضل الله خان نوری (۱۱۷۳-۱۲۵۱ ه. ش.)، متولی باشی عصر ناصری بود. میرزا فضل الله خان نوری مشهور به «وزیر نظام»، در خرداد ۱۲۳۳ روانه خراسان شد و در مدت کوتاهی متولی باشی اش فعالیت‌هایی داشت که یکی از آن‌ها ساخت سرای «وزیر نظام» و موقوفات دیگرش بود. این سرای بین بست بالاخیابان و مدرسه دودر قرار داشت و سال‌ها کفاشان و چرم‌فروشان و صحافان و کلاه‌دوزان و ززرگران و عبادوزان و بعدتر از آن فیروزه‌تراشان در آن به کار مشغول بودند. سرای «وزیر نظام» در طرح توسعه سال ۱۳۵۴ تخریب شد. پس از انقلاب بخش زیادی از آن در صحن جمهوری قرار گرفت و بخش دیگری هم در رواق دارالولایه.

معرفی یکی از آثار تاریخی شهر مشهد

فراموش شده: «خانه احمدیان»

مشخصات

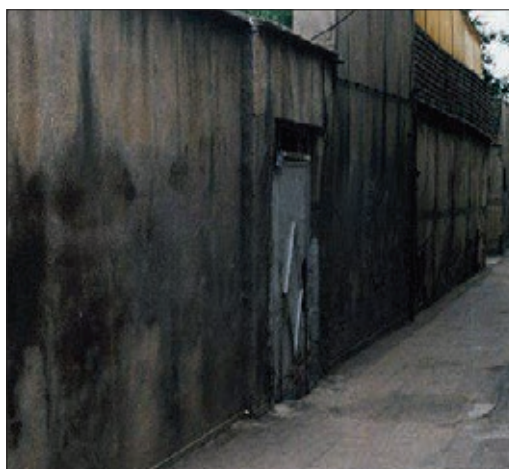
این بنای دوطبقه با درب ورودی فلزی، در انتهای کوچه‌ای دومتري واقع شده است. هر طبقه آن شامل دو اتاق تودرتوست با سقف چوبی. اتاق‌هایش پنجره‌های چوبی بلند و طاقچه‌های عمیق و با ارتفاع دارد. این خانه یک ناودان فلزی زیبا نیز دارد.

دخل و تصرفات

طی سال‌های گذشته سکونت افراد مختلف سبب شده است که دخل و تصرفاتی نیز در آن صورت گیرد؛ از جمله اینکه داخل بنا به طور کامل رنگ‌آمیزی و دیوارهای خارجی بنا با سیمان پوشانده شده‌اند. دیوارهای طبقه پایین (دیوارهای داخلی و خارجی) به علت رطوبت‌زدگی با سیمان پوشانده شده و تزئینات معماری آن پنهان مانده است.

وضعیت فعلی

این بنا در طرح نوسازی و بهسازی بافت فرسوده اطراف حرم واقع شده و جزو آن دسته از املاکی است که باید تخریب شوند؛ لذا ضروری است که از هم‌اکنون برای حفظ آن اقدامات لازم صورت گیرد. خطر دیگری که این بنا را تهدید می‌کند رطوبت است؛ تقریباً در تمام دیوارهای خانه احمدیان می‌توان آثار رطوبت را دید؛ لذا این بنا به مرمت جدی نیاز دارد. ازسوی دیگر تاکنون هیچ اقدامی برای حریم بنا صورت نگرفته است. تمام این موارد دست‌به‌دست هم داده است تا خانه تاریخی احمدیان، یکی از آثار ملی ما، بیش از هر چیز به مرگ خود نزدیک شود، مگر اینکه امروز کاری نکنیم.

شعبان شریف - در این شماره به سراغ یکی از خانه‌های قدیمی محله نوغان رفته ایم؛ خانه‌ای با پلاک ۲۶ که در خیابان آزادی، کوچه بهاء‌التولیه واقع شده است. اگر از سمت نوغان بخواهیم به این خانه برسیم، باید وارد نوغان ۴ شویم.

تاریخچه

تاریخچه این خانه قدیمی به علت نبود کتیبه و تاریخ مستند، چندان روشن نیست، اما باتوجه به مستندات شفاهی و شیوه معماری آن می‌توان گفت که قدمت این خانه به دوره پهلوی اول می‌رسد. خانه احمدیان در تاریخ ۸۴/۵/۲۵ با شماره ۱۳۳۷۱ به ثبت رسیده است و جزو آثار ملی منطقه ما محسوب می‌شود.

مالکیت این بنا خصوصی است و به شخصی به نام احمدیان تعلق داشته است. به همین دلیل به نام خانه احمدیان ثبت ملی شده است. البته پس از فوت احمدیان، خانه به وارثینش می‌رسد و در حال حاضر هم در اختیار آن‌هاست. همان گونه که از نام این خانه پیداست، کاربری خانه احمدیان از ابتدا مسکونی بوده است؛ در زمان‌هایی محل سکونت خود خانواده احمدیان و در زمان‌هایی در اختیار مستأجران بوده است.

ویژگی‌ها

دیوارهای خارجی خانه احمدیان به آجرکاری خفته‌راسته مزین است و کاشی‌کاری‌های آن به نقوش سنتوری. این نقوش در بالای پنجره‌ها با رنگ‌ها و طرح‌های مختلف هماهنگ شده است. ترکیب آجر و کاشی در نمای این خانه زیبایی خاصی را پدید آورده است. سردر داخلی آن نیز با آجر لعاب‌دار تزئین شده و حیاط نیز با موزاییک فرش شده است.

